

L'obra més polèmica del teatre català

El motiu del desenterrament dels cadàvers de monges, durant la Setmana Tràgica, el juliol de 1909, a Barcelona, que va començar al convent de les Jerònimes, cal cercar-lo en el record d'una obra de teatre que molts anys enrere va aconseguir força èxit a l'Odeon, *La monja enterrada en vida o secrets d'aquell convent*, de Jaume Piquet, en la qual s'al·ludia a cert succés que la brama popular donava com a ocorregut precisament en el convent de referència.

La tesi, exposada a *L'Esquella de la Torratxa* d'aquesta manera, en un número especial del 1934 dedicat a la Setmana Tràgica, ha estat generalment acceptada. Rafael Tasis (*Barcelona. Imatge i història d'una ciutat*, 1961) ho escriu en forma de crònica coetània: "Una de les preocupacions dels revolucionaris és trobar els cementiris privats de monges i frares: el record d'un melodrama de 'sang i fetge' que Jaume Piquet ha representat moltes vegades i del qual és autor —*La monja enterrada en vida o el secret d'aquell convent*— hi té una gran part de culpa".

L'editorial Adesiara presenta al lector d'avui l'històric text, fa dos anys escenificat durant uns dies al teatre la Seca-Espai Brossa, de Barcelona, i en la introducció l'historiador teatral Ramon Bacardit analitza l'anticlericalisme de l'obra, un sentiment compartit pels obrers i menestrals que cada diumenge omplien el desaparegut Odeon del carrer de l'Hospital, situat al mateix carrer que el Romea, i hi berenaven o sopaven.

La brama popular que Piquet va adaptar en unes hores, segons confessió pròpia, havia començat a córrer per aquella ciutat superpoblada —i asfíxiada, espiritualment i físicament, per un munt de convents i esglésies— a finals del mes de gener de l'any 1885, brama impulsada, cal dir-ho, per la premsa, en especial la liberal o independent, com *La Vanguardia*.

Segons van coincidir a publicar diversos mitjans, un matrimoni que vivia en un pis de la plaça del Pedró amb vistes al convent de les Jerònimes, havia des-

La reedició del drama 'La monja enterrada en vida, o secrets d'aquell convent' (1886), de Jaume Piquet, a càrrec de l'editorial Adesiara, permet recuperar la figura, oblidada, d'un dels grans homes del teatre català del segle XIX, i un dels més influents en la societat del seu temps.

Desenterrament de monges del convent de les Jerònimes, del 1909, esperonat pel record de l'obra *La monja enterrada en vida* (1886), de Piquet. Dibuix de Daniel Masgoumiery de *L'Esquella de la Torratxa* (10-VII-1934).

cobert casualment l'enterrament d'una novícia viva, però van arribar a temps de salvar-la. L'home havia entrat de nit i d'amagat al jardí perquè la seva dona, embarassada, havia tingut l'antull de menjar taronges d'aquell hort que contemplava cada dia des del balcó de casa. Un cop a dins, i enfilat en un taronger, va veure com quatre monges i un capellà es dirigien cap al fons de l'hort però que al cap d'una estona només en tornaven tres, de monges. Quan la comitiva ja havia entrat al convent, va baixar de l'arbre, es va dirigir cap aquell indret i hi va descobrir una trapa. De dins se sentien uns planys. Va tornar a casa, a demanar ajut al seu germà, i entre tots dos rescataren la novícia i la tornaren a ca seva.

Les causes de l'intent d'assassinat van tenir versions diverses. Segons uns diaris, la religiosa s'havia resistit a la lascívia d'un capellà i segons uns altres mitjans, havia quedat prenyada d'un capellà i quan les monges ho van descobrir, just en veure que el cilici no li cabia a la cintura, van decidir enterrar-la viva, això sí, bo i deixant el capellà sense càstig. Els anticlericals del 1909 esperaven trobar cossos torturats de monges, prenyades o no, que revelessin que havien estat enterrades vives.

Jaume Piquet descartaria les dues causes de l'intent d'assassinat i substituiria la luxúria del capellà, comuna a les dues, per l'avarícia, avarícia compartida amb l'abadessa, i embolicaria el cas amb una trama melodramàtica i, evidentment, anticlerical. El debat ideològic, com diu Bacardit, és constant en el text i l'autor oposa el clericalisme, presentat com a contrari als veritables valors de l'Església, al progressisme considerat tolerant i, per tant, arrelat a una ètica cristiana primigènia.

Prohibició eclesiàstica. Jaume Piquet, que, a més d'autor de l'Odeon, n'era empresari, anuncià, els mateixos dies que la història era escampada per la premsa, l'estrena de *La monja enterrada en vida o el secret d'aquell convent*, per al diumenge, 8 de febrer. Però el governador civil, a pressions del bisbat, va prohibir-ne la representació, sense conèixer el text, només el títol, però ja coneixia l'autor, liberal de cap a peus.

A més, com més tard denunciaria Piquet mateix a la premsa, durant setma-

nes va ser objecte de diverses coaccions per part de l'autoritat. Un dia, agents de la policia van fer una inspecció al teatre i amb l'acusació que no estava al corrent del pagament de la contribució —acusació falsa, segons l'empresari— se li van endur els diners de la recaptació.

La Veu del Montserrat —el portaveu de Collell i Torres i Bages, figures destacades del reaccionarisme, és a dir, de l'antimaçonisme, europeu— celebrava des de Vic la mesura, en l'edició del 7 de febrer, amb aquesta nota: “Lo Sr. Governador interí de la província ha tingut el bon encert de prohibir la representació d'una comedia o cosa aixís basada en l'escandalosa bombarda de la monja, que ha fet aquests dies passats les delícies dels impijos declarats y de altres que ho son y no hi volen possar. Llástima gran es que las autoritats civils no seguescan sempre tan bon camí”.

Jaume Piquet, en un retrat publicat a *L'Esquella de la Torratxa* el 3 de juliol de 1896, arran de la seva mort.

El bisbat de Barcelona ja havia reaccionat públicament per la difusió de la història, dies abans de la prohibició. Felip Vergés, vicari general de la diòcesi, va enviar a la premsa una extensa nota de desmentiment, el 29 de gener. La història de la monja, deia la nota, era una faula, una calúmnia contra frares i monges, i entre els arguments exposats, el vicari general assegurava que l'hort del convent era infranquejable “per una persona o més”.

A la nota consta que la gent havia fet extensible la història a dos convents més, el de les Mínimes i el de les Saleses, tots ells amb murs infranquejables.

Durant dos dies, membres de la Joventut Catòlica van repartir per la Rambla fulls amb la proclama del vicari

general impresa, com constata un dibuix de *L'Esquella de la Torratxa*, del 7 de febrer, apunta Ramon Bacardit.

El popular setmanari, publicació anticlerical d'esperit francmaçònic, s'alegra del fet, perquè “no en va progressem”, atès que “en altres temps, al que hagués contat lo de la monja l'haurien agafat y l'haurien dut a l'inquisició” mentre que “avui los neos apelan a la publicitat, y reparteixen prospectes com los fabricants de qualsevol article de consum”.

El complot maçònic. En l'extens article de portada d'aquell 7 de febrer de *L'Esquella*, titulat “Sobre allò de la monja”, Josep Roca i Roca escriu que la millor manera de suprimir qualsevol calúmnia contra monges i frares seria la supressió dels convents, però posa l'èmfasi en el fet que el vicari general de la diòcesi hagués dit que existeix a Barcelona una societat secreta muntada expressament per inventar falòrnies contra determinades classes. “Aquesta afirmació consignada en un document oficial és sumament grave, sobre tot quan no s'acompanyen de las degudas probas”, escriu Josep Roca i Roca.

La brama anticlerical barcelonina va comptar amb una altra de vigatana, similar i simultània. Els mateixos dies de finals de gener del 1885, va circular per Vic, i així ho recull la premsa, que una monja havia estat emparedada en un convent de la levítica ciutat.

La Veu del Montserrat va parlar-ne perquè, contra la inversemblança del cas, la gent, “tot no creient la notícia, la fan corre”. Com que “el quento de la monja” circula de tant en tant, el setmanari vigatà creu, a l'igual que ho pensa el bisbat de Barcelona, que “el fer corre exas veus obeheix a alguna cosigna, perquè lo que vol la impietat sectaria es desacreditar la religió”.

Com comenta Ramon Bacardit sobre la reacció del bisbat de Barcelona —ben aplicable al pensament del setmanari vigatà—, “novament la teoria del complot, els malvats maçons atacant l'Església”, en uns anys, “després de la Constitució del 1876 i el tímid reconeixement de la llibertat religiosa, que l'Església accentuà el seu rearmament ideològic”.

Edició de l'obra. L'infatigable Piquet no es va pas enfonsar amb la prohibició i ben aviat —en poc més

ANY XVII.—BATALLADA 818

BARCELONA

4.º DE FEBRER DE 1885.

LA CAMPANA DE GRACIA.

DONARA AL MENOS UNA BATALLADA CADA SEMANA.

CADA NÚMERO 2 CUARTOS PER TOT ESPANYA.

V 20 centans pagar en l'Islla de Cuba.

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ: Llibrería Española, Rambla del Mil, núm. 20, botiga BARCELONA.

PREU DE SUSCRIPCIÓ: Fora de Barcelona cada trimestre ESPANYA 3 rils, Cuba 7 Puerto-Rico, 10 rils. Estranger, 15 rils.

VERITABLE HISTORIA

DE UNES TARONJES É UNA MONJA SOTERRADA E EN ESCANDALL DE CAL AMPLER.

Des aquí qu'en lo tardí de un convent de monies hi avie un taronjer plé de froya, que fais mol goie à tots los vehins é vehines, los quals gatién é falan dentada al veure los taronjes.

É entre ayals vehins hi avie unes taronjes comprades à un valencià; mes ella li digué:

—Que 'm portes aquí, que 'no son eixes los taronjes del taronjer del convent, que eixes son grosses é aquelles que jo vull son xiques. ¿Com t'has cregut tú, malhasrat, que jo podria garse per perdriet é plora ab gran fretura.

ma dona embrassada que ja stava à les derrerres, la qual dona seil un fort desitj de menjar taronjes del taronjer del convent.

E digué al seu marit, tota smarrida:—Vull menjar taronjes del taronjer del convent... Vull menjar taronjes del taronjer del convent.

Des aquí que 'l marit, en un trans tant apretat, anà de una corrugada à trobar al capela de las monies, per salisfer l'aniq de la sua miller.

E 'l capela refusà donarli taronjes, dibentli que ni comprades, ni donades, las taronjes eixiran del convent.

Perque es de saber, encare que 'l capela no digues res d'assò, que també en lo convent hi avie qui te-nie desitj de taronjes. E primer son los de casa que 's de fora.

E 'l marit volgué enganyar à la sua miller, portantli unes taronjes comprades à un valencià; mes ella li digué:

—Que 'm portes aquí, que 'no son eixes los taronjes del taronjer del convent, que eixes son grosses é aquelles que jo vull son xiques. ¿Com t'has cregut tú, malhasrat, que jo podria garse per perdriet é plora ab gran fretura.

ma dona embrassada que ja stava à les derrerres, la qual dona seil un fort desitj de menjar taronjes del taronjer del convent.

E digué al seu marit, tota smarrida:—Vull menjar taronjes del taronjer del convent... Vull menjar taronjes del taronjer del convent.

Des aquí que 'l marit, en un trans tant apretat, anà de una corrugada à trobar al capela de las monies, per salisfer l'aniq de la sua miller.

E 'l capela refusà donarli taronjes, dibentli que ni comprades, ni donades, las taronjes eixiran del convent.

Perque es de saber, encare que 'l capela no digues res d'assò, que també en lo convent hi avie qui te-nie desitj de taronjes. E primer son los de casa que 's de fora.

jer del convent, just al instant en que de la porta de la sancta casa una professò n' eixia, sens altra lum que un fanalet, ne altres persones que 'l capela é quatre monies, una d'elles 'llagrimejant é retorcent los

braços ab gran condol é angunia, mentres les altres tres é 'l capela la exhortaven à tenir resignació que Déus ja hauria d'ella misericordia. E ella dela:—E si fos obra del Esperit Sancto?

E 'l home de las taronjes veigé tot assò aguantante 'l respir, veje com s' encaminaren al fons del hort, é com allí stigueren llarga estona, é com retornaren, mes tant sols tres de les quatre monies é 'l capela ademés.

En assò se féu foch, é quan les estrelletes del cel pipilejaven, lo marit, qu' era un calssases, posà una post desde la finestra de la sua casa al mur del convent, é ab gran perill de trenarse la non del coll, é la viga de l' esquena, se 'n anà à collir taronjes al taron-

La Campana de Gràcia va relatar amb detall el cas de la monja enterrada en vida a les Jerònimes, el primer de ferber de 1885.

d'un mes— va editar l'obra. El dia 14 de març *L'Esquella* donava la notícia així: "Lo fecundo autor dramàtic Sr. Piquet nos ha favoregut ab un exemplar de la comedia titulada *La monja enterrada en vida ó Secrets de aquell convent*, qual representació, avants de que la comedia fos acabada, va privar lo governador civil. Per lo tant las persones que no ván poderla veure representar per dotze quartos, are per quatre rals podran llegirla tantes vegadas com los donga la real gana".

I a més, com va escaure's, l'edició va facilitar que l'obra fos representada a tot arreu, pels teatres independents i de centres liberals o clarament republi-

cans, no pas als dels centres catòlics, lògicament.

D'aquesta manera, quan Piquet va tornar a anunciar-la, a l'any següent, va poder dir que el drama "havia estat representat i repetit amb èxit altament extraordinari en tots els principals teatres de Catalunya". Cal dir que dins del 1885 mateix s'havia hagut d'imprimir una segona edició de l'obra, que és la que s'ha utilitzat per a la versió d'Adesiara, realitzada pe Albert Mestres.

El fet que s'hagués representat sense impediments pel país durant el 1885 havia animat Piquet a estrenar-la, finalment, al seu Odeon, el diumenge 24 de gener del 1886. Però va ensopegar un cop més

amb l'inquisitorial bisbat de Barcelona i el governador civil va recordar-li que la prohibició continuava vigent.

Val caldre esperar un any més, encara. I va caldre, a més, utilitzar una trampa: canviar el títol a l'obra, però de manera que tothom sabés que es tractava de *La monja enterrada en vida*. El nou i conjuntural títol va ser *¡¡¡Aquella monja!!!*, amb tres signes d'admiració per banda.

Un homenatge. La —durant dos anys— desitjada estrena de l'obra a l'Odeon, es va esdevenir el 6 de març del 1887, i va convertir-se en un homenatge popular i emotiu al seu autor. El públic, que havia esperat amb ansietat la representació de l'obra, diuen les cròniques, va dirigir repetides vegades els seus aplaudiments a l'autor. Als seus peus van caure corones de llorer, flors i poesies, i fins i tot es van llançar a l'aire un estol de coloms. Tots els presents serien exposats el diumenge següent a la sala de descans, reporta Josep Artís en l'article històric que va dedicar anys més tard a les peripècies de l'obra, al setmanari *Mirador*.

El 19 de març, Sant Josep, l'autor, en agraïment per l'homenatge, va repartir dos-cents pans entre els pobres de la ciutat —repartia bons a bescanviar per pans— "responent als seus filantròpics sentiments", deia *La Vanguardia*, perquè més d'una vegada havia fet aquest gest.

Com comentaria amb gràcia *L'Esquella* el 12 de març, "en Piquet sempre serà rumbós: ell escriurà depressa y a propòsit pèl públich del Odeon; pero quan s'hi empenya, també sab fer *bonas obras*".

Podia ser generós perquè, a més de no tenir fills, es va fer molt ric i va poder adquirir diverses cases a Sarrià, d'on era, i posar-les a lloguer. Seva era la botiga de confiteria que el 1886 va llogar el pare de J.V. Foix, Josep Foix i Ribera, al carrer Gran número 57, cantonada amb el de la Creu. J.V. Foix recordaria que l'obra més famosa de Piquet, *La monja enterrada en vida o els secrets d'aquell convent*, la tenia el pare dedicada per l'autor. També era de Piquet el Cafè del Centre de Sarrià, obert el juliol del mateix 1886. El dia de la inauguració, Piquet va repartir entre els pobres pa, carn i aliments diversos, a més d'uns bons per prendre cafè al bar.

Un gran home de teatre. El crític Ramon Esquerra afirmava el 1935 a *La*

Revista que Piquet, “una de les figures més curioses i divertides del nostre segle XIX”, va ser un dels homes que més profundament han servit la causa teatral catalana” i que “com tots els grans homes de teatre –siguin o no bons dramaturgs– Piquet donà el públic del seu temps allò que li demanava i podia comprendre”.

Aquell Odeon fou, deia Esquerra, un teatre de masses, en el sentit modernísim del mot, perquè les multituds barcelonines anaven a veure els melodrames horripilants que els servia Piquet, gran coneixedor del seu públic, fins al punt d’arribar a modificar els arguments de les seves obres quan desplaïen al públic.

Ho va fer fins i tot amb Shakespeare. El final de la seva adaptació fidel de *Julieta i Romeo* va provocar un escàndol entre el públic, que no va pair la mort dels protagonistes. En sentir el xarbascat, Piquet sortí a donar explicacions i manifestà que canviaria el final. En la propera representació, la nova adaptació acabava amb el feliç casament dels dos amants.

Jaume Piquet va llogar l’Odeon, obert el 1850, l’any 1871, després d’haver-hi estrenat diverses obres, i el va tancar el 1887, per diferències amb l’amo, que el va transformar en un restaurant, i també a causa del seu estat de salut. El teatre que finalment va poder representar *La monja enterrada en vida* –ironia històrica– ocupava el solar de la biblioteca del convent de Sant Agustí Nou, desamortitzat el 1835.

Aquell 1887, Piquet s’havia quedat sord com una campana i, cansat d’una vida tan activa, es va retirar a la seva torre de les Corts de Sarrià, poble on havia nascut el 1838. Però, retirat, no va perdre la popularitat i mai no s’havia vist tan plena l’església parroquial de Sarrià com amb motiu de les seves exèquies fúnebres, deu anys més tard d’haver-se retirat, el 1896. I la desfilada davant del seu cadàver, instal·lat a l’habitació de la torre on vivia i va morir, va ser constant, tant de gent de Sarrià com del Pla de Barcelona.

Perquè, com tants progressistes del seu temps, la formació de les classes populars, deslliurada del control de l’Església, va ser una de les seves obsessions. El 1881 va obrir una sala de lectura al teatre mateix, on es podien trobar tots els diaris de Barcelona i de

La monja enterrada en vida va ser escenificada durant uns dies al teatre la Seca-Espai Brossa, de Barcelona.

Madrid, i també alguns llibres, com si fos un casino liberal més, dels molts que els maçons i promaços obrien per tot el país, centres formats bàsicament per un teatre, una sala de lectura i un bar, i oberts a tothom.

A l’Odeon –conegut popularment amb el nom de l’Escorxador– Piquet va estrenar més de 150 obres. De tota mena. Com que la majoria ho va fer mentre n’era empresari, va poder confessar que s’havia estalviat de pagar drets per valor de 7 a 8 mil duros.

Algunes obres recollien fets polítics del moment. Quan van sortir de Barcelona les tropes de Martínez Campos per conquerir la Seu d’Urgell, en mans dels carlins, comença a escriure el drama *Lo siti de la Seu d’Urgell*. N’escriu tres actes i mig, reparteix els papers, els assaja amb els actors i espera notícies. Dijous arriba la notícia de la conquesta i aquella nit acaba el drama, que divendres i dissabte assaja, i diumenge estrena. Amb el setge de Puigcerdà pel general Cabrinetty va fer igual.

Manolo Hugué, espectador. La millor descripció del fenomen de l’Odeon la fa Manolo Hugué, en la famosa transcripció de Josep Pla. Al llibre *Vida de Manolo*, l’escultor comenta que de petit hi havia anat sovint. Manolo havia nascut el 1877 i l’Odeon es va tancar quan el futur escultor tenia deu anys.

“Per dotze quartos –recorda Manolo Hugué–, Piquet et donava trenta-un o

trenta-dos actes. Hi entraves a les tres de la tarda i en sorties a les dotze de la nit. Era una cosa que feia feredat: la gent es portava el sopar i s’hi arribaven a menjar cargols. Això, afegit a la fortor que feia la gent, als cacauets, bananes, sardines, taronges i galetes que la gent menjava tota la tarda, a la fortor dels becs de gas, a les emanacions dels orinadors, feia que l’Odeon tingués una presència que girava la cara”.

Quan es produïa algun crim horrorós o algun misteri inexplicable en feia un drama i així, d’un fet que Manolo Hugué pensa que passà a les Salesees “amb una monja a la qual, segons deien, algú havia fet una criatura, en féu *La monja enterrada en vida o el secret d’aquell convent*, que tingué un èxit fabulós”.

A l’Odeon, recorda Manolo, era veritablement perillós, per a un actor, fer de traïdor, sobretot de traïdor obscurantista o simplement clerical. “La gent –diu a Pla– es tornava boja i bruelava descomposta per l’odi quan les exigències de l’obra comportaven el triomf momentani dels dolents.” Sobre els seus caps, diu, queien taronges, bótes de vi, cassoles, barrets i gorres, i el senyor Piquet havia d’anar llavors a la sala i a les galeries a amoixar el públic i a demanar que no s’ho prengué tan a la valenta.

Posteritat de ‘La monja’. Quan Josep Pla va parlar amb Manolo Hugué, l’any 1927, Jaume Piquet era un personatge molt recordat encara. Sobretot el

Una confusió de monges

L'historiador teatral Ramon Bacardit diu en la introducció de la nova edició de *La monja enterrada en vida o secrets d'aquell convent* (1886), de Jaume Piquet, que cal assenyalar, a propòsit de la literatura anticlerical de la segona meitat del XIX, de la qual l'obra de Piquet és un exemple representatiu, "l'existència d'una novel·la publicada a Madrid el 1858, *La monja enterrada en vida o el convento de San Plácido*, obra de Pere Mata, que la signà com a Garci-Sánchez del Pinar". I tot seguit comenta: "¿No és curiós que el tema tingués una versió de ficció anterior i que el fet impactant (l'enterrament en vida) coincideixi en tots dos casos?".

Ramon Bacardit coincideix amb el *Diccionari de la literatura catalana* (Enciclopèdia Catalana. 2008). En l'article dedicat a Piquet, hi llegim que *La monja enterrada en vida*, o *Secrets*

Pere Mata publica *La monja enterrada en vida o el convento de San Plácido* a Madrid, el 1858, amb el pseudònim Garci-Sánchez del Pinar.

d'aquell convent és d'un "tema tractat abans per Pere Mata".

La semblança dels dos títols i l'afinitat ideològica –liberal i progressista– entre els dos autors, pot fer pensar que el tema és coincident. Però no és així.

Jaume Piquet aprofita la història coetània, d'aquell 1886, divulgada per la premsa, d'un intent frustrat d'enterrar viva un novícia en un convent de Barcelona, per fer una obra anticlerical, de denúncia de l'estament religiós del seu temps, per intolerant, inquisitorial i allunyat de l'original esperit cristià.

Pere Mata, en canvi, parteix d'un fet històric llegendari, situat al segle XVII, que va tenir com a escenari el convent de San Plácido de Madrid durant el regnat de Felip IV, protagonista destacat de la història, per fer una obra no pas anticlerical, sinó clarament antimonàrquica.

La llegenda, que durant el segle XIX seria convertida en ficció per diversos autors –un d'ells, el dramaturg madrileny Narciso Serra– explica que Felip IV es va enamorar d'una novícia, Margarita, i per tal que la futura

van tenir present els responsables dels teatres de moltes poblacions, evidentment, els lliures del control eclesiàstic, en especial com a autor de *La monja enterrada en vida*. La premsa local constata que en moltes poblacions el públic d'aquesta obra no era l'habitual, sinó l'obrer, i que amb aquesta obra s'aconseguia omplir la sala.

Les reaccions del públic engrescat per la ideologia de l'obra eren similars a les de l'Odeon. A Sant Feliu de Guíxols, l'obra es representà el 1903 un dissabte amb dues més, d'Iglesias i Millà, i fou l'èxit de la nit. "Creyém inútil remarcar –diu un cronista– que hi va haver escàndol, crits de *¡mateu-lo!* i altres excessos. Tals foren aquests que l'aficionat senyor Coll es vejà obligat a demanar al públich mes cordura".

En algunes poblacions va aixecar polèmica i els missaires van intentar que es prohibís. Això es va escaure a Llagostera, el 1904. El president del Casino Llagosterenc, en veure anunciada l'obra al seu centre i, a més, presentada com un drama "anticlerical", va demanar al director de la companyia que no es representés per "immoral". El director va contestar-li que l'obra no atacava la moral sinó els vicis i immoralitats que es fan sota la capa de la religió. Llavors el president va demanar que se suprimís del programa la paraula "anticlerical". El director hi va accedir i llavors l'obra es va poder fer.

El grup de socis liberals del centre van denunciar el cas a la premsa i van advertir que si no es fa res per frenar la junta, "acabaran per fer-nos resar el rosari, bo

i convertint aquesta Societat en una sacristia". Cal recordar que, com la major part dels casinos, els maçons locals van participar de manera determinant en la seva fundació, al segle anterior, i van presidir la societat diverses vegades.

Els Pastorets. Per a Josep Pla, Piquet era, però, l'autor dels *Pastorets*: "amb els del reverend Saurina, els millors que existeixen", i "foren els pastorets oficials en els grans teatres de Barcelona durant l'últim terç del segle passat". I, a més, el va presentar com si l'hagués conegut personalment, cosa que sí que era certa en tots els altres personatges que també va retratar el 1925, però no en el cas de Piquet.

Potser volia demostrar que la literatura, és a dir, la versemblança, va més

monja pogués resistir al desig del rei, les seves companyes del convent van escenificar, amb tot el realisme possible, el seu enterrament, presenciat pel rei. El monarca se'n sent culpable i decideix regalar al convent un rellotge que doni l'hora com si toquessin a morts. Per això, la història és coneguda com la llegenda del rellotge de San Plácido.

Pere Mata presenta Felip IV com un titella a les mans del comte duc d'Olivares, noble preocupat únicament pel seu benefici personal, i no pas per governar amb encert el país. El lector de la novel·la dedueix que no es pot deixar el govern d'un país a les mans d'una persona —el rei, o l'amic del rei— perquè pot ser un irresponsable i un vividor.

La trama de la novel·la és complexa i va molt més enllà de la llegenda, perquè la pobra novícia no se'n sortirà fàcilment, tot i haver pogut enganyar, inicialment, el rei. Amb força tremp narratiu, Pere Mata arriba gairebé a les 800 pàgines. Per a Josep Martí Folguera ("Recort á Pere Mata", *La Renaixença*, 30-IV-1879), les novel·les —inclosa *La monja enterrada en vida*— d'aquell metge revolucionari reusenc, gran lluitador per la llibertat de consciència, de pensament i d'impremta, no deixen de ser una bona mostra de literatura romàntica.

enllà de la cotilla cronològica. El fet és que no va tenir inconvenient a escriure que el va conèixer, tot i que el dramaturg va morir-se l'any 1896, un any abans del naixement de Josep Pla, anacronisme fàcil de detectar per part de tots els lectors de l'època. Pla segur que sabia que no podia enganyar ningú.

"Quan jo el vaig conèixer —escriu Pla— vivia a Sarrià, retirat de la literatura", i tot seguit el descriu físicament. Fins i tot diu que el va trobar un dia a la sortida dels teatres i anaren a prendre una xocolata a la Mallorquina.

Pla manté i reforça l'anacronisme quan converteix, molt ampliat, el retrat de 1925, anys més tard, en el text "Jaume Piquet, autor d'uns Pastorets", inclòs al volum *Retrats de passaport* (1970). Aquí rebla el clau: diu que passejant amb en

Socis de la Jovenut Catòlica, caricaturitzats a L'Esquella, el 7 de febrer del 1885, reparteixen la proclama del vicari general contra la brama de la monja enterrada en vida. En el dibuix inferior, el setmanari es pren a broma que, segons el bisbat, hi hagi una associació secreta dedicada a inventar calúmnies contra l'Església.

Pujols pel Paral·lel la tardor del 1927! troben en Piquet passejant per la vorera del teatre Arnau. I quan se'l torna a trobar a la Mallorquina, posteriorment, ho fa acompanyat d'en Pujols, en boca del qual posa diverses frases que en el retrat del 25 apareixen en boca de Pla.

El retratista es posa, però, en boca seva, una expressió digna del millor Pujols. Si al text del 1925 escriu que Piquet, ja retirat, "anava tirant amb la rendeta però la gent deia que es menjava el capital", en el segon retrat escriu: "Anava tirant amb la rendeta —probablement s'anava morint de renda".

Fos perquè els *Pastorets* de Piquet l'haguessin commogut especialment o fos per poder exhibir un anacronisme fàcilment detectable, el fet és que per a Pla, Piquet, tot i no ser un escriptor de primera fila, era digne de figurar, aquell 1925, en una llista completada amb divuit personalitats literàries i culturals tan destacades com Carner, Fabra, Sagarra, Pujols, Estelrich, Xammar, Maurras, Ribà, Alomar, Gassol, Martínez Ferrando, Nicolau d'Olwer, Plana, Rahola, Sacs, Camps Margarit i Manolo.

Lluís Bonada